

3 Rozvodovost

V roce 2012 bylo rozvedeno 26,4 tisíce manželství, což bylo o 1,7 tisíce méně než v roce 2011. Úroveň rozvodovosti se dále snížila, když podíl manželství končících rozvodem klesl ze 46,2 % v roce 2011 na 44,5 % v roce 2012. Manželství do svého zániku rozvodem trvalo průměrně 12,8 roku. Nejvyšší míru rozvodovosti měla manželství ve 3. až 5. roce trvání. Z úhrnu rozvedených manželství bylo 57,5 % s nezletilými dětmi, kterých bylo celkem 23,0 tisíc. Podíl žádostí o rozvod, jejichž navrhovatelkami jsou ženy, se nemění a pohybuje se dlouhodobě okolo dvou třetin.

Změny v absolutním počtu rozvodů reflektují vývoj intenzity rozvodovosti a odráží se v nich také úroveň sňatečnosti z předchozích let. Krátkodobé výkyvy v počtu rozvodů bývají obvykle důsledkem připravovaných či realizovaných legislativních změn. Na počátku 90. let 20. století se roční počet rozvodů pohyboval pod hranicí 30 tisíc (v roce 1992 bylo rozvodem ukončeno 28,6 tisíce manželství). Od poloviny 90. let roční počet rozvodů překračoval hranici 31 tisíce a svého maxima dosáhl v roce 1996, kdy rozvodem skončilo 33,1 tisíce manželství. Snížení počtu rozvodů až pod hranici 24 tisíc v roce 1999 (meziročně to znamenalo pokles o 8,7 tisíce) bylo způsobeno přijetím nového zákona o rodině.¹ Již v roce 2001 ale roční počet rozvodů opět přesáhl hranici 31 tisíce, dále stoupal a v roce 2004 se přiblížil svému historickému maximu z roku 1996. V následujících čtyřech letech se pohyboval nad hranicí 31 tisíce, ale v roce 2009 bylo rozvedeno jen 29,1 tisíce manželství. Po přechodném nárůstu v roce 2010 došlo v letech 2011 a 2012 k meziročnímu snížení počtu rozvodů a v roce 2012 bylo rozvedeno 26,4 tisíce manželství, což bylo o 1 711 méně než v roce předchozím. Takto nízký roční počet rozvodů byl naposledy zaznamenán koncem 70. let 20. století (a také v roce 1999, kdy však za poklesem stála legislativní změna).

Tab. 3.1 Ukazatele rozvodovosti, 1992–2012

	1992	2002	2008	2009	2010	2011	2012
Počet rozvodů celkem	28 572	31 758	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402
Úhrnná rozvodovost (%)	33,9	45,7	49,6	46,8	50,0	46,2	44,5
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,2	11,5	12,3	12,5	12,7	12,9	12,8

Ukazatel úhrnné rozvodovosti výchozích sňatkových kohort, který vychází z třídění rozvodů podle délky trvání manželství, udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti právě podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2012 dosáhla úhrnná rozvodovost 44,5 %, což představovalo pokles z hodnoty 46,2 % v roce 2011. Úroveň úhrnné rozvodovosti se od počátku sledovaného období zvyšovala, v roce 1992 byla 33,9 %, do roku 1997 vystoupala na 43,1 %, za minimem v roce 1999 (32,5 %) je nutno hledat legislativní změny. Poté docházelo opět k nárůstu úhrnné rozvodovosti a své maximální hodnoty dosáhla v roce 2010, kdy by při zachování intenzity rozvodovosti na úrovni tohoto roku skončilo rozvodem právě každé druhé manželství.² Průměrná délka trvání manželství měla v celém období let 1992–2012 rostoucí tendenci, když se zvýšila z 10,2 roku na počátku sledovaného období až na 12,9 roku v roce 2011. V roce 2012 došlo meziročně ke zkrácení průměrné délky trvání manželství o 0,1 roku na 12,8 roku.

V posledních pěti letech se zastoupení opakovaných rozvodů udržuje na úrovni 19–20 % u mužů i u žen. Podíl opakovaných rozvodů se v roce 2012 ve srovnání s první polovinou devadesátých let zvýšil u mužů o 2 procentní body, u žen o jeden procentní bod, když zastoupení opakovaných rozvodů je mezi rozvádějícími se muži o něco častější než je tomu u žen. Z celkového počtu rozvedených mužů (žen) se v roce 2012 okolo 80 % rozvádělo poprvé. V 72 % z celkového počtu rozvodů se jednalo o první rozvod u obou manželů, u 11 % rozvedených dvojic se jednalo o oboustranně opakovaný rozvod, zbylých 17 % připadá na kombinace, kdy muž se rozváděl poprvé a pro ženu to byl již další rozvod, nebo se muž rozváděl opakovaně a ze strany ženy to byl první rozvod, což bylo častější.

Zastoupení rozvedených manželství s nezletilými dětmi se meziročně zvýšilo a minimum z roku 2011 (56,3 %) tak nebylo překonáno, když v roce 2012 dosáhl podíl manželství s nezletilými dětmi 57,5 % ze všech rozvedených dvojic. V roce 2012 bylo rozvedeno 15,2 tisíce manželství, v nichž přišlo o úplnou rodinu 23,0 tisíce nezletilých dětí. V manželstvích, která v roce 2012 skončila rozvodem a v nichž v té době žilo

¹ Jednalo se o zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Touto novelou se mimo jiné měnily i podmínky pro rozvod.

² Hodnocení míry rozpadu partnerských svazků je statisticky založeno pouze na hodnocení rozpadu manželství, neboť údaje za ukončení nesezdaných soužití neexistují a nesleduje se ani vznik těchto partnerství. Tyto formy partnerského soužití jsou ale stále častější.

alespoň jedno nezletilé dítě, bylo většinou (54,6 %) právě jedno dítě, v 40,5 % dvě děti a 4,9 % rozvádějících se dvojic mělo aktuálně v péči tři či více nezletilých. Počet nezletilých dětí, jejichž rodiče se rozvedli, od roku 1992 výrazně poklesl – v roce 2012 to bylo méně než tři čtvrtiny počtu z roku 1992, kdy se rozvod rodičů dotkl 31,1 tisíce nezletilých dětí. Struktura rozvodů s nezletilými dětmi podle počtu dětí se ale dlouhodobě významně nemění a v průměru na jednu rozvádějící se dvojici s nezletilými dětmi připadá 1,5 dítěte.

Tab. 3.2 Rozvody podle pořadí, 1992–2012

	1992	2002	2008	2009	2010	2011	2012
Počet rozvodů celkem	28 572	31 758	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402
v tom na návrh: ¹⁾ muže	9 865	10 613	10 952	10 291	10 653	9 946	9 404
ženy	18 691	21 145	20 348	18 842	20 130	18 167	16 998
Pořadí rozvodu muže: 1.	23 504	25 551	25 260	23 488	24 792	22 650	21 284
2.	4 324	5 533	5 289	4 973	5 300	4 815	4 498
3.+	744	674	751	672	691	648	620
Opakované rozvody (%)	17,7	19,5	19,3	19,4	19,5	19,4	19,4
Pořadí rozvodu ženy: 1.	23 362	25 863	25 388	23 593	25 001	22 740	21 352
2.	4 524	5 275	5 269	4 944	5 129	4 815	4 533
3.+	686	620	643	596	653	558	517
Opakované rozvody (%)	18,2	18,6	18,9	19,0	18,8	19,1	19,1

¹⁾ V roce 1992 bylo 16 případů dvojího manželství.

Tab. 3.3 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 1992–2012

	1992	2002	2008	2009	2010	2011	2012
Rozvody bez nezletilých dětí	8 086	11 346	13 104	12 282	13 143	12 282	11 213
Rozvody s nezletilými dětmi	20 486	20 412	18 196	16 851	17 640	15 831	15 189
v tom s 1 dítětem	11 365	11 756	10 358	9 533	9 853	8 948	8 292
s 2 dětmi	7 873	7 667	6 989	6 538	6 903	6 074	6 146
s 3 a více dětmi	1 248	989	849	780	884	809	751
Počet nezletilých dětí celkem	31 050	30 260	27 034	25 094	26 483	23 716	22 983
Podíl manželství s nezletilými dětmi (%)	71,7	64,3	58,1	57,8	57,3	56,3	57,5

Trend zvyšování zastoupení rozvodů déletrvajících manželství, jenž započal již na počátku 90. let 20. století, pokračoval i v 21. století. V roce 1992 se po více než 20 letech od sňatku rozvedlo 13,3 % všech manželství toho roku rozvedených, v roce 2002 představovala manželství trvající více než 20 let už 20,1 % ze všech rozvodů a v roce 2012 byl tento podíl již 29,1 %, což ale bylo o 1,1 procentního bodu méně než v roce 2011, kdy byl podíl manželství trvajících více než 20 let vůbec nejvyšší.

Podíl manželství rozvedených po 15–19 dokončených letech právního trvání manželství se během sledovaného období zdánlivě příliš nezměnil, když v roce 1992 představovala tato rozvedená manželství 13,0 % z celkového počtu rozvedených párů, v roce 2002 to bylo 15,0 % a v roce 2012 bylo těchto párů 14,9 % z celkového počtu rozvedených manželství. Změna však nastala v druhé polovině sledovaného období, kdy zpočátku došlo ke zvýšení zastoupení této skupiny mezi rozvedenými manželstvími – v letech 2005–2010 se jejich podíl pohyboval mezi 15 až 18 %, aby v posledních dvou letech opět poklesla pod 15% hranici na 14,9 %.

V roce 1992 manželství, která trvala 10–14 dokončených let, představovala 15,9 %, v následujících letech se podíl této skupiny zvyšoval až na 22,0 % v roce 2002, aby se následně opět snížil na 15,8 % v roce 2011; v roce 2012 došlo opět k mírnému nárůstu, a sice o jeden procentní bod na 16,8 %.

Zastoupení manželství, která byla rozvedena v 6. až 10. roce svého trvání, se zvýšilo z 26,0 % v roce 1992 na více než 30 % v roce 1997, poté s výjimkou roku 2006 následoval pokles a v roce 2010 byl jejich podíl již méně než pětina; v posledních dvou letech ale opět mírně vzrostl nad hranici 20 %. V 90. letech minulého století se podíl manželství trvajících méně než pět let snížil, a to z hodnot blízkých jedné třetině na pouhou pětinu na přelomu tisíciletí. Od začátku tisíciletí připadá na manželství kratší 5 let 18–20 % rozvodů.

Nejvyšší intenzita rozvodovosti byla v roce 2012 ve třetím až pátém roce trvání manželství, kdy v každém roce z těchto tří roků skončilo 24 až 27 z 1 000 manželství rozvodem. Podobně tomu bylo i v roce 2011, kdy však byla nejvyšší intenzita rozvodovosti ve čtvrtém roce trvání manželství, zatímco v roce 2012 nastalo maximum až v pátém roce existence manželství. Ve srovnání s rozložením intenzity rozvodovosti v roce 1992 došlo k určitým změnám. Na počátku 90. let minulého století byla až do čtvrtého roku trvání manželství

intenzita rozvodovosti vyšší než tomu bylo v roce 2012, v pátém a vyšším roce trvání manželství byla vyšší intenzita rozvodovosti v roce 2012. Dále tak pokračoval trend snižování intenzity rozvodovosti po krátké době trvání manželství ve prospěch rozvodů starších manželství.

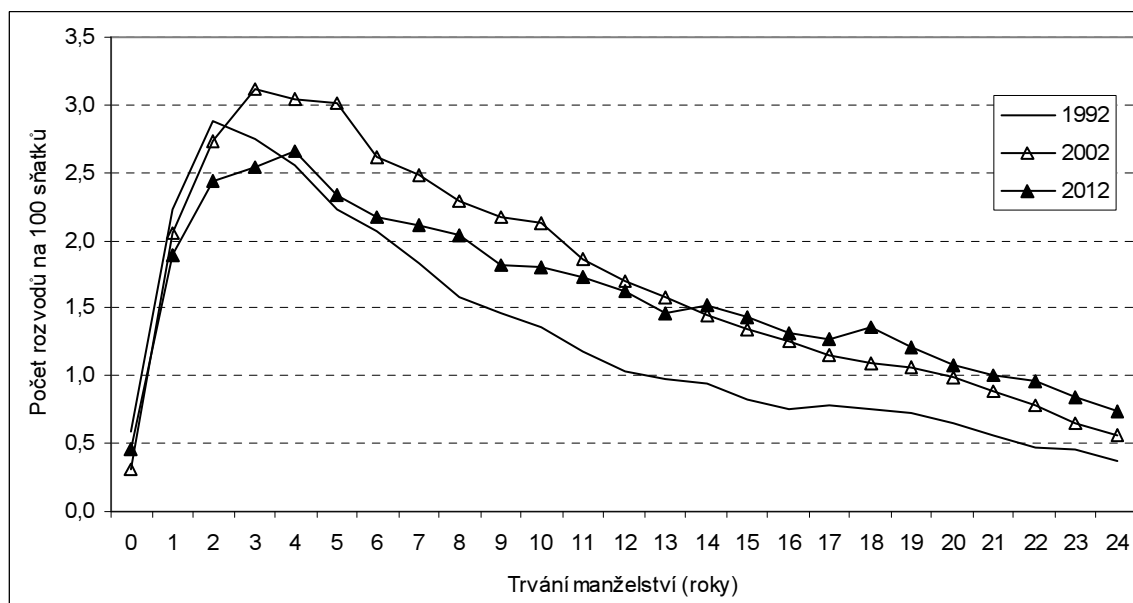
Tab. 3.4 Rozvody podle délky trvání manželství, 1992–2012

Délka trvání manželství (roky)	1992	2002	2008	2009	2010	2011	2012
0–4	9 089	6 165	5 997	5 760	6 029	5 358	4 952
5–9	7 438	7 446	6 573	5 925	6 132	5 675	5 444
10–14	4 531	7 000	5 148	4 771	4 997	4 440	4 424
15–19	3 710	4 772	5 493	4 933	5 098	4 188	3 935
20+	3 804	6 375	8 089	7 744	8 527	8 452	7 647
Celkem	28 572	31 758	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402
Struktura (%):							
0–4	31,8	19,4	19,2	19,8	19,6	19,1	18,8
5–9	26,0	23,4	21,0	20,3	19,9	20,2	20,6
10–14	15,9	22,0	16,4	16,4	16,2	15,8	16,8
15–19	13,0	15,0	17,5	16,9	16,6	14,9	14,9
20+	13,3	20,1	25,8	26,6	27,7	30,1	29,0

Tab. 3.5 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 1992–2012

Délka trvání manželství (roky)	1992	2002	2008	2009	2010	2011	2012
0	0,60	0,31	0,62	0,61	0,54	0,51	0,45
1	2,23	2,05	2,21	2,22	2,20	2,00	1,89
2	2,87	2,74	2,75	2,67	2,95	2,59	2,44
3	2,75	3,12	3,17	2,66	2,94	2,71	2,53
4	2,55	3,04	2,72	2,67	2,74	2,53	2,66
5	2,23	3,02	2,85	2,44	2,64	2,43	2,33
6	2,07	2,62	2,74	2,41	2,46	2,25	2,16
7	1,83	2,48	2,45	2,36	2,37	2,24	2,11
8	1,57	2,28	2,24	2,15	2,25	2,02	2,04
9	1,47	2,17	2,12	1,98	2,12	2,08	1,81
10–14	1,10	1,74	1,81	1,72	1,82	1,62	1,63
15–19	0,77	1,18	1,41	1,34	1,49	1,33	1,32
20–24	0,50	0,78	1,02	0,95	1,02	1,00	0,92
25+	0,19	0,34	0,46	0,45	0,51	0,51	0,47

Obr. 3.1 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 1992–2012

Rozvodovost lze sledovat také v závislosti na věku rozvedených. Vypovídací schopnost ukazatelů rozvodovosti podle věku je ale podstatně ovlivněna vývojem rozložení a intenzity sňatečnosti podle věku. Míry rozvodovosti podle věku, které vztahují počet rozvodů v daném věku k osobám, které se reálně mohou rozvést (tj. pouze k ženatým, resp. vdaným), byly obecně mírně vyšší u mužů než u žen. Nejvyšších hodnot nabývají v nejmladších věkových skupinách, s rostoucím věkem pak klesají, přičemž mezi 30. a 40. rokem života dochází jen k mírnému poklesu a nejvýrazněji se mění (zvyšuje) rozvodovost ve věku nad 40 let. Ve srovnání s rokem 2011 klesla v roce 2012 intenzita rozvodovosti ve všech věkových skupinách jak u mužů, tak i u žen.

Od roku 1995, kdy se místo národnosti začala evidovat státní příslušnost rozvádějících se osob, měl podíl cizích státních příslušníků, které rozvedl český soud, rostoucí tendenci. V roce 2012 bylo rozvedeno 1,9 tisíce manželství, v nichž alespoň jeden z partnerů nebyl občanem ČR, což představovalo 7,2 % z celkového počtu rozvodů; meziročně tak došlo k nárůstu o půl procentního bodu. Podíl rozvodů, které ukončují manželství s alespoň jedním cizím státním občanem, tak v roce 2012 dosáhl svého maxima. V roce 2012 bylo rozvedeno 1 032 dvojic Češky a cizince, což představovalo 54,3 % z celkového počtu rozvedených manželství s alespoň jedním cizincem. Dvojic Čech a cizinka bylo v roce 2012 rozvedeno 665 (35,0 %) a dále bylo rozvedeno 203 manželství, kde ani jeden z partnerů neměl české občanství. Od roku 1995 vzrostl počet rozvedených manželství s aspoň jedním cizincem více než 2,6násobně. Za nárůstem počtu rozvodů cizinců stojí jak vyšší počet cizinců žijících v ČR, tak i vyšší počet uzavíraných manželství, kde alespoň jeden ze snoubenců byl cizinec. Největší změnu zaznamenaly počty rozvedených manželství dvou cizinců, které od roku 1995 vzrostly více než pětinašobně (z 39 dvojic na 203 párů v roce 2012). V roce 2012 bylo na straně rozvedených mužů 1 235 cizinců, tj. 4,7 %, z čehož nejvíce připadlo na státní občany Slovenska (305), Vietnamu (119) a Ukrajiny (94). Ženy-cizinky představovaly 3,3 % z rozvedených žen (absolutně 868). Z hlediska státního občanství se na předních třech příčkách umístily stejné kategorie jako u mužů, avšak podle četnosti v pořadí Slovensko (265), Ukrajina (234) a Vietnam (99). Z dvojic, v nichž ani jeden z manželů neměl české občanství, bylo v roce 2012 českými soudy nejčastěji rozvedeno manželství dvou osob s občanstvím Slovenska (59), Vietnamu (38) a Ukrajiny (30). Mezi dvojicemi, v nichž měli manželé různé státní občanství (takových v roce 2012 bylo 44), byly nejčastěji rozvedeny dvojice Slovák-Ukrajinka – jednalo se o pouhé 4 případy.

Tab. 3.6 Rozvody podle státního občanství* manželů, 1995–2012

	1995	2002	2008	2009	2010	2011	2012
Rozvody alespoň s 1 cizincem	716	1 204	2 217	1 989	2 184	1 874	1 900
- podíl na všech rozvodech (%)	2,5	3,8	7,1	6,8	7,1	6,7	7,2
Rozvody - oba cizinci	39	37	118	138	197	170	203
Rozvody - žena ČR + cizinec	440	735	1 268	1 074	1 197	1 026	1 032
z toho státní občanství:							
Slovensko	194	142	207	212	248	222	238
Vietnam	30	88	206	171	127	78	81
Německo	33	56	75	53	57	59	61
Ukrajina	4	66	108	100	82	83	59
Nigérie	-	3	27	25	43	34	41
Spojené státy	5	10	38	27	41	36	40
Rusko	7	58	64	44	56	32	31
Rozvody - muž ČR + cizinka	237	432	831	777	790	678	665
z toho státní občanství:							
Ukrajina	10	89	276	198	196	203	195
Slovensko	112	122	166	186	216	181	194
Rusko	19	40	99	91	73	58	65
Vietnam	5	34	101	108	107	85	61
Polsko	47	50	38	36	40	21	19

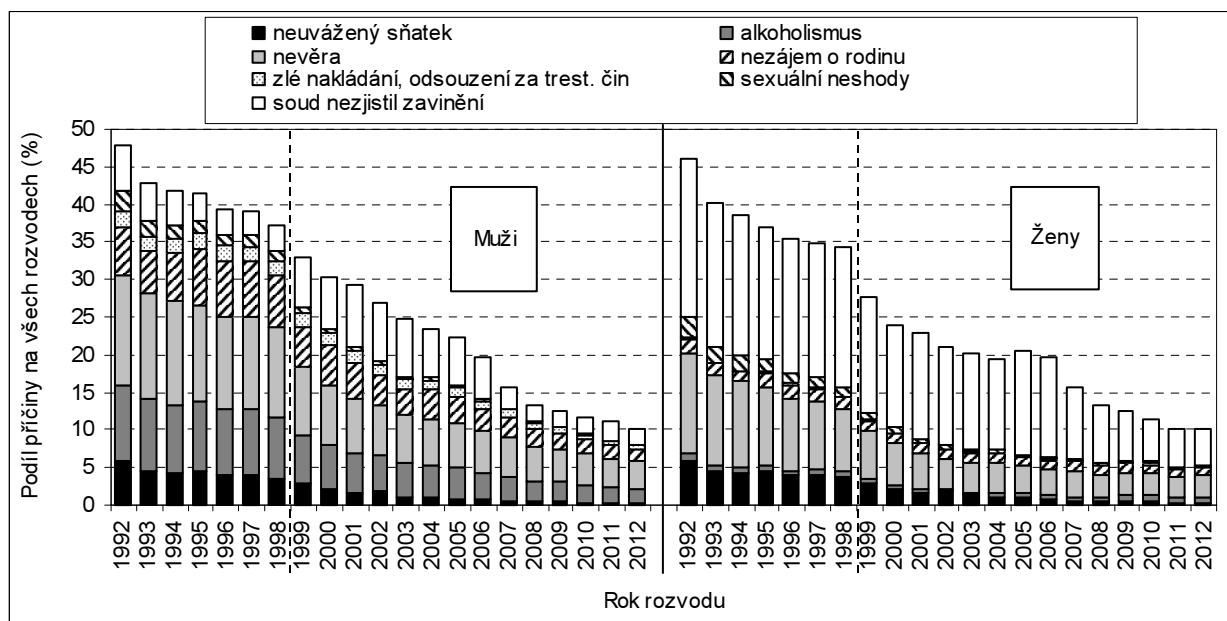
* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2012. Státní příslušnost je zjišťována až od roku 1995, dříve byla zaznamenávána národnost.

Škála zaznamenaných státních občanství byla v případě rozvedených mužů širší než v případě žen a také méně koncentrovaná do velkých skupin. Pět nejčetnějších cizích státních občanství zahrnovalo v roce 2012 u mužů 50,4 % případů, kdežto u žen-cizinek 80,3 % rozvodů. Tato pětice není u mužů a u žen stejná a také se mění v čase. V roce 2012 byli rozvedeni muži-cizinci občany některého z 97 států, ženy-cizinky měly občanství z 57 zemí světa. Oproti roku 2011, v němž byli na straně mužů rozvedeni občané z 93 států a na straně žen z 55 zemí, se tak dále zvýšila různorodost státních občanství osob, které byly českými soudy

rozvedeny. Ženy-cizinky rozvedené v roce 1995 měly občanství některého z 31 států, mezi rozvedenými muži-cizinci byli tehdy občané 52 států.

Data o rozvodu obsahují tradičně také položku „příčina rozvratu manželství na straně muže/ženy“. Uvádí se tyto kategorie: a) neuvážený sňatek, b) alkoholismus, c) nevěra, d) nezáměr o rodinu, e) zlé nakládání, odsouzení za trestný čin, f) rozdílnost povah, názorů a zájmů, g) zdravotní důvody, h) sexuální neshody, i) ostatní příčiny a j) soud nezjistil zavinění. Tyto údaje jsou však již dlouhá léta obtížně využitelné. Už v roce 1992 byla „rozdílnost povah, názorů a zájmů“ příčinou rozvodu u téměř 43 % mužů i žen, kategorie „ostatní“ byla jako příčina rozvodu uvedena u 7,8 % rozvedených mužů a 9,7 % rozvedených žen. Dle novely zákona o rodině s účinností od 1. srpna 1998 soud příčiny rozvratu manželství nezjišťuje, pokud jsou manželé dohodnuti na úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu a shodli se na majetkovém vypořádání. Tyto případy, v nichž dochází k rozvodu po vzájemné dohodě, byly při zpracování navíc zařazovány buď do kategorie „rozdílnost povah, názorů a zájmů“, nebo do kategorie „ostatní“. Od roku 2007 v souvislosti se změnou způsobu sběru dat jsou tyto nesporné rozvody zařazovány pouze do kategorie „rozdílnost povah, názorů a zájmů“. Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější využití obecných příčin (kategorie „rozdílnost povah, názorů a zájmů“ a „ostatní“) před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy. Uvedené dvě kategorie zahrnovaly v roce 2012 již téměř 90 % případů u mužů i u žen.

Obr. 3.2 Rozvody podle vybraných příčin rozvratu manželství, 1992–2012

Z konkrétně formulovaných příčin byla v roce 2012 na obou stranách manželské dvojice nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra – na straně muže 981 případů, tj. 3,7 %, a 762, tj. 2,9 % u rozvedených žen. Zatímco u mužů tyto hodnoty představovaly meziroční pokles jak absolutních tak i relativních hodnot, na straně žen byla v roce 2012 nevěra jako příčina rozvodu častější než v roce 2011. Druhým nejčtenějším důvodem byl alkoholismus muže (1,9 %) či nezáměr o rodinu ze strany ženy (1,1 %). Na straně muže soud nezjistil zavinění u necelých 2,2 %, na straně ženy v necelých 4,7 % případů. Oproti tomu v roce 1992 soud nezjistil zavinění u 21,1 % rozváděných žen a pouze u 6,3 % rozváděných mužů. Mezi přesněji definovanými příčinami rozvratu manželství byla tehdy nejčastější nevěra, a to u mužů (4 224, tj. 14,8 % z celkového počtu rozvodů) i u žen (3 830, tj. 13,4 %).